

181. *Opvoeding verdraaiing.* – De buitengewone onzekerheid van het hele onderwijsstelsel, op grond waarvan iedere volwassene thans het gevoel krijgt dat zijn enige opvoeder het toeval is geweest, – het windvaanachtige van de opvoedkundige methoden en oogmerken valt hieruit te verklaren, dat de *oudste* en de *nieuwste* culturele autoriteiten thans, als in een wilde volksvergadering, liever gehoord dan begrepen willen worden en koste wat kost met hun stem, hun geschreeuw, willen bewijzen dat zij *nog bestaan* of dat zij *reeds bestaan*. De arme leraren en opvoeders werden door dit onzinnige kabaal eerst verdoofd, toen zwijgzaam en tenslotte versuft, en laten geduldig met zich sollen, zoals zij op hun beurt met hun leerlingen sollen. Zelf zijn ze niet opgevoed: hoe zouden zij dan moeten opvoeden? Zelf zijn ze geen recht opgegroeide, sterke, saprijke stammen: wie zich bij hen wil aansluiten, zal zich in bochten moeten wringen en ten slotte verdraaid en vergroeid blijken.

Friedrich Nietzsche, *Menselijk, al te menselijk* (tweede deel)

Waarom zegt u dat de positie van de psychoanalyticus een onhoudbare is? Ik heb al laten opmerken dat ik niet de eerste was die dat heeft beweerd. Iemand die we kunnen vertrouwen aangaande de positie van de analist – namelijk, Freud – heeft dat al gezegd.

Freud breidde het feit van de onhoudbaarheid uit tot een aantal andere posities, inclusief die van het ‘besturen’. Wat meteen zeggen is dat een onhoudbare positie precies is wat iedereen nastreeft, gezien er nooit een tekort aan kandidaten is voor bestuurlijke functies. Hetzelfde is waar voor de psychoanalyse, waar er ook geen gebrek aan kandidaten is.

‘Analyseren’, ‘besturen’, en Freud voegde daar nog aan toe ‘opvoeden’.

Kandidaten zijn nog minder schaars in dit laatste gebied. Het is een positie die bovendien de reputatie heeft voordelig te zijn. Ik bedoel niet alleen dat het niet aan kandidaten ontbreekt, maar dat er ook geen tekort is aan lui die de juiste stempels van goedkeuring ontvangen – dat is, die gemachtigd zijn op te voeden. Wat niet betekent dat ze ook maar enig idee hebben van wat opvoeden inhoudt. Mensen ontwaren niet erg helder wat ze willen doen wanneer ze opvoeden. Ze proberen niettemin daarover ietwat een idee te vormen, maar ze reflecteren er zelden over.

Het teken dat er niettemin iets is om zich zorgen over te maken, tenminste van tijd tot tijd, is dat zij af en toe zijn ingenomen door iets zeer specifiek, iets dat alleen analisten heel goed kennen – namelijk, angst. Ze geraken gegrepen door angst wanneer ze denken over wat het betekent op te voeden. Er zijn talloze remedies voor die angst, met name een bepaald aantal ‘opvattingen over wat de mens is’. Deze opvattingen over de menselijke natuur verschillen soms heel erg, hoewel niemand daar lijkt bij stil te staan.

Recent geraakte ik geïnteresseerd in een heel fijn werk over opvoeding, een bundel onder redactie van Jean Chateau die ooit een student was van Alain. Ik heb het nog niet helemaal uitgelezen. Het is absoluut sensationeel. Het begint bij Plato en vervolgt met het bevragen van een aantal pedagogen. Bij het lezen merkt men op dat aan de oorsprong van het opvoeden een zekere idee ligt over wat men moet doen om mensen te ‘maken’ – alsof opvoeden het zou zijn die dat doet.

Maar eerlijk, het is niet noodzakelijk om de mens op te voeden. Hij krijgt zijn opvoeding helemaal van zichzelf. Hij moet natuurlijk wel iets leren, en dat veronderstelt een beetje hard werk. Opvoeders zijn lui die denken dat ze de mens kunnen helpen. Ze gaan er van uit dat er een minimum kan worden verstrekt opdat mensen mensen zouden zijn en dat dit opvoeding vergt. Ze zitten niet helemaal verkeerd. Inderdaad, een zekere hoeveelheid opvoeding is noodzakelijk opdat mensen elkaar zouden kunnen verdragen.

Jacques Lacan, ‘Besturen, opvoeden, analyseren’, *Triomf van de religie*